

19.9.2007

Dnro 1408/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

KUOLLEEN PÄÄMIEHEN OMAISUUDEN LUOVUTTAMINEN

1

KANTELU

Kantelija pyysi 22.4.2006 päivätyssä kirjeessään oikeusasiamiestä tutkimaan tädilleen määrätyn edunvalvojan menettelyä päämiehen irtaimiston käsittelyssä. Hän oli myös tyytymätön maistraatin henkikirjoittajan käytökseen puhelinkeskustelussa.

3

RATKAISU

3.1

Tutkinnan rajaus

Kantelussa ei ollut lähemmin yksilöity, milloin siinä viitattuun irtaimistoon mahdollisesti kohdistetut viranomaisten toimenpiteet oli toteutettu tai mistä irtaimesta tarkkaan ottaen oli kyse. Saadusta selvityksestä sitä vastoin ilmeni, että puheena olevan päämiehen irtaimistoa koskeneet toimet oli suurimmaksi osaksi tehty vanhan holhouslain ja siihen tehtyjen muutosten voimassa ollessa, toisin sanoen ennen 1.12.1999.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain mukaan yli viisi vuotta vanhaa asiaa ei tutkita, ellei siihen ole erityistä syytä. Sikäli kuin kantelu kohdistui päämiehen irtaimiston hoitoon 1990-luvulla, enemmille toimenpiteilleni kuin selvitysten saattamiselle kantelijan tietoon ei ole ilmennyt perustetta.

3.2

Omaisuuksien hoidosta päämiehen kuoltua

Kantelun edellä todetusta yksilöimättömyydestä huolimatta asiassa on saatujen selvitysten perusteella kuitenkin mahdollista jossain määrin arvioida omaisuuden hoitoon liittyneitä toimenpiteitä päämiehen kuoltua vuonna 2003.

Taustatietoja

Yleisen edunvalvojan selvityksen mukaan hoitolaitoksesta, jossa päämies oli

kuollessaan asunut, oli päämiehen vähäiset tavarat – muun muassa valokuvat – tämän kuoltua annettu henkilölle, joka oli vuosien varrella pitänyt yhteyttä päämieheen. Yleinen edunvalvoja oli kertomansa mukaan antanut luovutukseen suostumuksensa. Mainittu henkilö, jolle tavarat oli luovutettu, oli yleisen edunvalvojan mukaan ollut ainoa omainen, johon oli ollut olemassa kontaktia. Kyseinen henkilö oli myös hoitanut kaikki hautaukseen liittyneet järjestelyt.

Henkikirjoittajan selvityksestä puolestaan ilmeni hänen olleen kantelun johdosta yhteydessä mainittuun hoitokotiin ja saaneensa tässä yhteydessä kuulla, että päämiehen kuoltua hoitokodin vastaava hoitaja oli palauttanut päämiehen huoneessa olleen seinätekstiilin (täkänä) sen antajalle. Samoin valokuvat oli annettu kyseiselle henkilölle, koska vastaava hoitaja oli uskonut päämiehen niin halunneen.

Oikeusohjeet

Holhoustoimilain 17 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan edunvalvojan tehtävä lakkaa, kun päämies kuolee.

Saman lain 59 §:n 1 momentin mukaan edunvalvoja on tehtävänsä lakattua velvollinen viipymättä luovuttamaan hoidossaan olevan omaisuuden päämiehelleen, uudelle edunvalvojalle tai siihen oikeutetulle. Kun edunvalvojan tehtävä lakkaa päämiehen kuoleman johdosta eikä omaisuutta voida viivytyksettä luovuttaa pesän osakkaiden yhteishallintoon, edunvalvoja voi 2 momentin mukaan luovuttaa omaisuuden sellaisen pesän osakkaan hoidettavaksi, joka perintökaaren 18 luvun 3 §:ssä säädetyin tavoin voi pitää huolta pesän omaisuudesta. Edunvalvojan on ilmoitettava omaisuuden luovuttamisesta kaikille niille pesän osakkaille, joiden olinpaikka ja henkilöllisyys ovat selvillä.

Perintökaaren 18 luvun 3 §:n 1 momentissa on säädetty, että kunnes kaikki pesän osakkaat tai se, jonka muutoin on hallittava pesää, ovat ottaneet pesän omaisuuden haltuunsa, on osakkaan, joka asui perittävän kuollessa tämän kanssa tai joka muutoin voi pitää huolta omaisuudesta, hoidettava sitä, jollei se ole holhoojan, toimitsijan tai muun hoidettavana.

Holhoustoimilain 32 §:n 1 momentin mukaan edunvalvoja ei saa lahjoittaa päämiehensä omaisuutta. Lahjoituskieltoa koskevan sääntelyn lainvalmisteluasiakirjoista keskeisimpänä pidetyn holhoustoimikunnan mietinnön mukaan lahjoituskieillon piiriin katsotaan kuuluvan kaikki vastikkeettomat oikeustoimet, joilla vajaavaltaisen omaisuutta tai muita sellaisia etuuksia, joilla on taloudellista arvoa, siirretään pois päämiehen omistuksesta ja määräysvallasta (KM 1974:117, s. 63).

Kannanotto

Päämiehen kuoltua syntyy kuolinpesä, ja edunvalvoja menettää lähtökohtaisesti kelpoisuutensa edustaa edesmennyttä päämiestään tämän taloudellisissa asioissa. Hänellä ei siten ole oikeutta tehdä oikeustoimia päämiehen tai kuolinpesän lukuun. Edunvalvojalla voidaan kuitenkin katsoa olevan tehtävänsä

liittyvä yleinen huolellisuusvelvoite omaisuuden säilyttämisessä, kunnes holhoustoimilain 59 §:ssä tarkoitettu luovutus on tapahtunut.

Käsitykseni mukaan edunvalvojat ovat käytännössä toisinaan joutuneet hoitamaan eräänlaisena välttämättömänä asiainhoitona myös kuolleiden päämiestensä omaisuutta – joskus jopa pitemmän aikaa. Tällaiset tilanteet ovat nähdäkseni poikkeuksellisia ja johtuvat esimerkiksi siitä, ettei kuolinpesän osakkaita ole kyetty tavoittamaan tai siitä, ettei päämiehellä ylipäätään ole ollut sellaisia omaisia, jotka olisivat ottaneet kuolemanjälkeiset asiat hoidettavakseen. Holhoustoimilain 59 §:n perusteluissa (HE 146/1998 vp, s. 58) ei ole pidetty asianmukaisena sitä, että edunvalvojat joutuvat huolehtimaan pitkäaikaisesti kuolinpesälle kuuluvista tehtävistä.

Saadun selvityksen mukaan yleinen edunvalvoja oli pesänselvittäjän määräämisen jälkeen antanut tämän haltuun päämiehen talosta aikoinaan tuodut esineet sekä pyydetyt asiapaperit. Toisaalta yleinen edunvalvoja oli jo ennen tätä antanut jälkikäteen suostumuksensa siihen, että eräitä hoitokodissa olleita esineitä oli annettu eräälle edesmenneen päämiehen läheiselle.

Kuolinpesän omaisuus muodostuu vainajan jälkeen jättämästä omaisuudesta, varoista ja veloista. Näin ollen päämiehen kuoltua muodostuneeseen kuolinpesään kuuluu niin edunvalvojan holhoustoimilain 37 §:n 1 momentin nojalla hallintaansa ottama kuin saman lain 38 §:n 1 momentin nojalla päämiehen vallittavaksi jätetty omaisuus. Tämän vuoksi ja kun holhoustoimilain 32 §:n 1 momentin mukaan edunvalvoja ei saa lahjoittaa päämiehensä omaisuutta, pidän virheellisenä sitä, että yleinen edunvalvoja oli tehtävänsä jo päätyttyä päämiehensä kuolemaan hyväksynyt sen, että hoitolaitos oli luovuttanut aiemmin mainittua irtainta omaisuutta eräälle henkilölle, joka kantelijan tänne toimittaman pesänselvitys- ja perinnönjakokokouksen pöytäkirjan mukaan ei näyttäisi edes olleen kuolinpesän osakas.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella ei kuitenkaan ole mahdollista ottaa kantaa siihen, oliko mainittu irtain omaisuus luovutettu sen vastaanottaneelle henkilölle lopullisesti vai vain tilapäiseen säilytykseen odottamaan pesänselvitystä ja perinnönjakoa esimerkiksi sen johdosta, että hoitokodilla tai yleisellä edunvalvojalla ei ollut mahdollisuutta sitä varastoida.

Toisaalta totean, että holhoustoimilaissa jää tulkinnanvaraiseksi se, miten päämiehen kuolinpesän asioiden hoitaminen välittömästi kuolemaa seuraavana ajanjaksona tulisi käytännössä järjestää. Tämän vuoksi ja kun niillä tahoilla, jotka mahdollisesti katsovat olevansa oikeutettuja hoitokodista yleisen edunvalvojan suostumuksella luovutettuun irtaimeen omaisuuteen, on nähdäkseni käytettävissään omaisuuden vastaanottajaan nähden esineoikeudellinen vaade sikäli kuin he sitä haluavat käyttää, johtopäätökseni on, ettei asiassa ole oikeudellisia perusteita enemmille toimenpiteilleni kuin että saatan edellä esittämäni käsityksen yleisen edunvalvojan menettelystä hänen tietoonsa.

3.3

Henkikirjoittajan puhelinkäyttämistä

Mitä tulee kantelijan kokemukseen henkikirjoittajan puhelinkäyttämisen epäasiallisuudesta, totean seuraavan.

Kokemukset kahdenkeskisten keskustelujen luonteesta ovat subjektiivisia, eikä kirjallisessa kantelumenettelyssä ole mahdollista saada luotettavaa kuvaa käydyn keskustelun todellisesta kulusta eikä sävystä. Puheena olevassa tapauksessa on kuitenkin havaittavissa, että osapuolten näkemykset keskustelun luonteesta ovat jokseenkin ristiriitaiset, joskin keskustelun asiasisällön suhteen näkemyksissä on myös yhtäläisyyksiä.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella minulla ei ole edellytyksiä ottaa asiaan enemmän kantaa. Tämän vuoksi ja kun asiaan ei näkemykseni mukaan ole saatavissa enemmän selvitystä, kantelu ei tältä osin voi johtaa enempään toimenpiteisiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen yleisen edunvalvojan menettelystä hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni. Samalla lähetän päätöksen tiedoksi Turun seudun maistraatille.
